

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2024.101.10>

УДК 81'37. 81'42

НОВІТНІ НАЗВИ ПРОФЕСІЙ У МАСМЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

ТЕРЕЩЕНКО

Світлана Іванівна,

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри бізнес-лінгвістики,
Київський національний економіч-
ний університет імені Вадима
Гетьмана;
Берестейський проспект, 54/1,
м. Київ, 03057;
e-mail: lcalex@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0467-223X

Svitlana

TERESHCHENKO,

PhD in Philology, Associate Professor
of the Department of Business
Linguistics,
Vadym Hetman Kyiv National
Economic University;
54/1 Beresteiskyi Ave., Kyiv 03057,
Ukraine;
e-mail: lcalex@ukr.net

У статті на матеріалі масмедійних текстів здійснено аналіз новітніх назв осіб за професією та родом діяльності з погляду оцінки діяльнісних характеристик людини у зв'язку з посиленням тенденцій до глобалізації, інтенсивної цифровізації багатьох сфер і галузей суспільного життя. З'ясовано семантику трьох тематичних груп цих неолексем. Визначено сфери й галузі їх найбільш інтенсивного оновлення – комп'ютерні системи й технології, військова справа, дозволя та оздоровлення, екологія тощо.

Ключові слова: назви осіб за професією та родом діяльності (НОПРД), лексико-семантична група, офіційно-діловий дискурс, мова масмедіа.

Філософія сучасного життя – це швидкість соціально-культурних трансформацій, а відповідно співіснування традиційного та нового в усіх сферах діяльності людини, зокрема в професійній. Вона прикметна тим, що інтенсивно оновлюється за рахунок нових назв осіб за професією та родом діяльності (далі – НОПРД). Дослідження цієї лексико-тематичної групи важливе не лише в контексті фіксації інноваційної динаміки лексико-семантичної системи української літературної мови, визначення шляхів та способів творення відповідних номінацій, але й з погляду оцінки діяльнісних характеристик самої людини в глобалізованому й цифровізованому світі.

Оновлення лексичного складу української мови постійно перебуває в колі уваги мовознавців. Основні номінативно-аксіологічні тенденції в розвитку української мови, зокрема її лексико-фразеологічного складу, під впливом глобалізації, тенденцію до «елітаризації» сучасної української літературної мови розглядає О.О. Тараненко, культуромовний та функціонально-прагматичний підходи до вивчення української лексики представлено в працях С.Я. Ермоленко, К.Г. Городенської, С.П. Бирик, Т.А. Коць, Г.М. Сюті, структурно-семантичний аналіз новотворів в українській мові, зокрема й назв осіб за професійною діяльністю, подано в працях Н.Ф. Клименко та Є.А. Карпіловської. Неологізацію українського словника в різних сферах вивчають О.А. Стишов, М.І. Навальна, О.І. Дзюбіна, Л.М. Пашинська та ін., порівняльний аналіз неологізмів в різних мовах застосовували М.Г. Гольцова та Л.В. Чибіс. Проте дослідження новітніх НОПРД нечисленні. Нагадаємо про роботи Л.В. Туровської [Туровська 2009], О.В. Кондрацької [Кондрацька 2012], Л.М. Томіленко [Томіленко 2016], Л.В. Підкамінної [Підкамінна 2022].

Як засвідчує медійна практика, чимало новітніх номінацій не кодифіковані, а функціонують поза офіційно-діловим дискурсом. Саме вони стали об'єктом цього дослідження, спрямованого на визначення тенденцій, що спричиняють активне творення новітніх НОПРД, характеристику лексико-семантичних груп таких одиниць. Зауважимо, що тематична група НОПРД об'єднує різні за ступенем стандартизації одиниці – назви осіб за родом діяльності та назви за професією. Л.В. Туровська, досліджуючи особливості термінологізації назв осіб, виокремлює кілька етапів цього процесу, серед яких на першому «слово використовується як засіб спеціального позначення, функціонує у відносно замкненій системі професійного мовлення, має варіативний характер без чітко визначеного змісту (дайвер, блогер, парапсихолог)», а на третьому – «слово використовується як офіційно визнаний кодифікований знак для чітко визначеного, закріпленого у спеціальній літературі, навчальних посібниках, довідниках, змісту» [Туровська 2009: 89–90]. Відповідно розрізняємо назви, що вказують на вид занять, сферу зайнятості чи інтересів особи, і назви, що демонструють відокремлений

(«окреслений») у рамках суспільного поділу праці комплекс дій та відповідних знань, що вимагає відповідної освіти (Вікіпедія, <https://uk.wikipedia.org/wiki/Професія>), тобто професію.

Джерелом дослідження стали інтернет-ресурси «Дія. Освіта», «Сучасна освіта», «ВУКІ», «Освітній хаб міста Києва», «Itstep.org», «Радіо ТРЕК», «Освіта Нова» та ін.

У статті аналізуємо сучасні фіксації новітніх НОПРД, які не зазначені в офіційних джерелах – реєстрах, класифікаторах, словниках. Такі назви диференціюємо насамперед за ознакою галузі чи сфери їх функціонування, відзначаючи соціокультурні чинники їх появи.

Серед засвідчених неолексем-НОПРД розрізняємо три групи: 1) НОПРД, що оновили сполучуваність, конкретизуючи інноваційність сфер соціально-економічного та соціально-культурного життя сучасної людини, а також методів і прийомів роботи; 2) на позначення рідкісних видів діяльності людини; 3) назви майбутніх професій, посад, напрямів діяльності людини. Зауважимо, що належність номінації до тієї чи тієї тематичної підгрупи має умовний характер, оскільки сама структура лексико-тематичної групи досліджуваних одиниць складна й багаторівнева.

Розвиток сучасних держав, їхньої політики, науки, освіти, економіки військової справи відбувається з урахуванням технологічних досягнень і не менш важливих технологічних ризиків і психоемоційних викликів [Соснін 2020]. Це вимагає від суспільства забезпечити насамперед ІТ-сферу кваліфікованими працівниками, здатними швидко та якісно виконувати свою роботу, новітні номінації яких фіксують сучасні українські масмедії.

Найперше звертаємо увагу на нові НОПРД, **зумовлені розвитком інноваційних галузей виробництва, науки й техніки.**

Упродовж останніх років лексикон професійної сфери найбільш активно поповнювався назвами фахівців у *галузі комп'ютерних систем і технологій та суміжних з нею*, передусім пов'язаних з новими реаліями життя. При цьому базовими є загальноновживані номінації, які розширили сполучуваність, як-от:

– інженер: *інженер штучного інтелекту* – ‘розробляє і впроваджує системи ШІ, зокрема працює над моделями для ШІ, приймає дані та інфраструктуру їх перетворення, виконує статистичний аналіз, налаштовує та керує інфраструктурою для розроблення продуктів штучного інтелекту’; *інженер комп’ютерного зору / бачення* – ‘працює з візуальними даними, а саме з цифровими сигналами, відеоканалами або аналоговими зображеннями, здійснює пошук зображень, розробляє інструменти розпізнавання облич, а також може розгортати й обслуговувати алгоритми й апаратне забезпечення комп’ютерного зору, збирати та оптимізувати аналітику та керувати проєктами комп’ютерного зору’;

– дослідник: *науковий дослідник штучного інтелекту* – ‘спеціалізується на розробленні нових моделей, алгоритмів і методів штучного інтелекту, працює над передовими дослідженнями в галузі штучного інтелекту, щоб покращити продуктивність моделей або створити абсолютно нові програми ШІ’;

– спеціаліст / фахівець: *спеціаліст з етики штучного інтелекту / ШІ* – ‘відповідає за те, щоб розроблення та розгортання систем штучного інтелекту й машинного навчання були етичними, відповідали суспільним цінностям, а отже, виявляє потенційні етичні проблеми й ризики, пов’язані з використанням ШІ, вибудовує стратегії й політику, які можуть зменшити ці ризики’, *фахівець з кібербезпеки / кіберполіцейський* – гарантує безпеку всієї цифрової інформації певної компанії, запобігаючи їй підробленню або зламуванню’;

– керівник: *керівник з цифрової трансформації* – ‘відповідає за цифрову стратегію організації, забезпечує управління проєктами цифровізації та координацію з проєктами інших організацій, наприклад екосистеми, державними цифровими платформами, покликаний стимулювати зростання й стратегічне оновлення організації шляхом перебудови «аналогових» процесів у «цифрові»’.

Не новим для української літературної мови є вживання слова «утилізатор» у ролі назви особи за видом діяльності, пор.: ‘працівник утилізаційного виробництва’ (СУМ-11 X: 508). Утім, у новій сполучуваності оновлюється його внутрішня форма: *утилізатор цифрового сміття* – ‘сортує, систематизує та знищує зайві дані на фізичних носіях і хмарних серверах’.

Крім розширення сполучуваності т. зв. базових слів – родових понять – у системі НОПРД (*спеціаліст, фахівець, інженер, оператор, агроном, архітектор, дизайнер, будівельник, консультант, юрист, художник, лінгвіст* та ін.), спостерігаємо явище інтеграції знань, мисленнєвих процесів, характерних для кожної професійної діяльності, що впливає на формування інноваційних НОПРД.

Інтегративну особливість мають НОПРД, у складі яких є поняття сфери інформаційних технологій, що сполучаються з традиційними номінаціями, як-от:

– зі сфери архітектури та будівництва: *архітектор баз даних* – ‘проекує бази даних, відповідає за їхню безпеку, досліджує проблемні місця системи, усуває їх, а також може керувати командою, визначати завдання для кожного члена технічної групи, зважаючи на його інтелект, досвід та навички комунікації’), *дизайнер віртуальних світів* – ‘створює віртуальні світи зі своєю природою, архітектурою і своїми законами’;

– загальної та спеціальної освіти: *автор освітніх курсів на базі ШІ* – ‘розробляє освітні програми з урахуванням гібридних форматів навчання, що поєднують класичні освітні формати, наприклад лекції, семінари з ШІ-технологіями’, *ІТ-проповідник* – ‘навчає та пояснює суть нових програм в галузі інформаційних технологій, просуває сучасні ідеї та скорочує цифровий розрив серед населення’;

– медицини: *іт-медик* – ‘фахівець зі знанням ІТ, який створюють бази фізіологічних даних пацієнтів і керує ними, а також розробляє програмне забезпечення для лікувального та діагностичного обладнання’;

– сільського господарства: *агрокібернетик* – ‘фахівець з впровадження нових технологій, що займається інформатизацією й автоматизацією сільськогосподарських підприємств’.

У зв’язку з розширенням мережевих послуг для населення виникає соціальний запит на виокремлення посад за видом діяльності в цифровому середовищі. Мова масмедіа вже відбиває цю тенденцію до формування НОПРД з відповідними маркерами «мережевий», «онлайн / онлайнний», напр.: *онлайн фітнес-тренер* – ‘віддалено складає відповідний план тренувань, зважаючи на потреби людини та її фізичні можливості,

а також проводить віртуальне заняття разом з нею»; *персональний онлайн-доглядач* – ‘самозайнятий професіонал, найнятий для проведення часу з літніми клієнтами на інтернет-платформі, яка дозволяє йому вислуховувати клієнтів і спілкуватися з ними»; *онлайн-терапевт / мережевий лікар* – ‘проводить попередню діагностику пацієнта онлайн, щоб виявити в нього ознаки хвороби й спрямувати до потрібного фахівця»; *онлайн-рекрутер* – ‘фахівець-аналітик з кадрових питань та моніторингу кадрів в інтернеті»; *мережевий лікар* – ‘проводить попередню діагностику пацієнта онлайн, щоб виявити в нього ознаки хвороби й спрямувати до потрібного фахівця»; *мережевий юрист* – ‘розробляє законодавство для віртуальних мереж, а також є фахівцем з питань захисту віртуальної власності’. При цьому зазначені якісно-відносні прикметникові ознаки осіб функціонують у значенні ‘працює в мережі «Інтернет»’, ‘працює над створенням продукції для мережі «Інтернет»’, ‘фахівець для дистанційного контактування з особами залежно від його професійної пропозиції’. Аналізований матеріал засвідчує найбільшу залученість онлайн-працівників у соціально-побутовій сфері, зокрема дозвілля та оздоровлення, сфері медичних, юридичних, маркетингових послуг тощо.

Окрім галузі комп’ютерних систем і технологій, увиразнена інноваційність у *військовій сфері*, лексикон якої поповнюється новітніми НОПРД, напр.: *марксмен / піхотний снайпер* – ‘фахівець з точної стрільби на малі й середні (від 400 до 800 м, іноді – до 1000 м) відстані, на відміну від звичайного снайпера, який працює поодиноці або з іншими снайперами, він є одиницею свого підрозділу й забезпечує підвищення дальності ведення вогню загону на відстанях, які перевищують відстань стандартної зброї стрільців підрозділу»; *оператор Javelin* – ‘володіє необхідними складними знаннями щодо протитанкового ракетного комплексу Javelin (призначення, будова, тактико-технічні характеристики, принципи дії, особливості застосування), уміннями й навичками його використання на полі бою проти важкої техніки ворога»; *аеророзвідник / оператор цільового навантаження і зовнішній пілот* – ‘займається військовою повітряною розвідкою, здебільшого за допомогою безпілотних авіаційних комплексів (БПАК); залежно від роду

військ може ще виконувати коригування вогню артилерії, повинен мати здатність абстрактно мислити, орієнтуватись у просторі, уміти працювати в складних метеоумовах, уночі та в умовах радіоелектронного придушення»; *інженер JCATS* – ‘забезпечує працездатність та налаштування системи імітаційного моделювання JCATS – програми, яку застосовують для підготовки штабів батальйонів, бригад та оперативно-тактичних угруповань військ, а саме: запускає програми для тренування та контролює роботу сервера, який отримує інформацію від автоматизованих робочих місць, проводить моделювання бою та здійснює його відображення одночасно на десятках робочих станцій’.

Спостережено активне оновлення НОПРД *медичної сфери*. Поява деяких з них – справа найближчого майбутнього, про що свідчать тлумачення з дієсловами майбутнього часу: *тканинний інженер* – ‘фахівець з підбору конкретних матеріалів для тканини або органу, що забезпечує хірурга-трансплантолога потрібним матеріалом’; *експерт персоналізованої медицини* – ‘розробляє індивідуальну модель страхування пацієнта, на основі генетичної карти якого будуть запропоновані страхові медичні продукти, які можуть спрогнозувати майбутні хвороби’; *спеціаліст з біохакінгу* – ‘консультує клієнтів з питання покращення фізіологічних властивостей свого тіла, а також складатиме для них план з оздоровлення та підвищення якості життя, використовуючи найновіші наукові дослідження й технології’ і т. ін.

Як і в попередній групі, засвідчуємо формування назв інтегративного характеру, зокрема: *біоетик* – ‘фахівець зі знаннями медицини, технологій і права, який організовує комунікацію між людиною або її родичами й лікарями, юристами, генетиками, щоб вирішувати складні медико-біологічні випадки’.

Людство вкрай стурбоване загрозливим станом *екології*. Новотвори НОПРД мають у своєму складі аброморфему еко: *екопроповідник* – ‘пропагує екологічно свідомий спосіб життя, створює й утілює освітні програми для дітей і дорослих’; *урбаніст-еколог* – ‘проектуює нові екологічно чисті міста’. В українських масмедіа фіксуємо слово «екотаріанець», пов’язане, за версією Кембриджського словника, з одним серед найпошире-

ніших слів 2024 року – «*ecotarian*», «яке відображає збільшення уваги до екологічно свідомого способу життя» [Нестелеєв, 2024].

Глобальні екологічні кризи й локальні природні катастрофи змушують мобільно реагувати на їх виклики, зокрема й підготовкою кваліфікованих спеціалістів, яких номінують: *фахівець зі зменшення екологічного сліду / еколог-логіст* – ‘відповідає за зниження екологічного сліду, викликаного транспортуванням товарів; *фахівець з подолання системних екологічних катастроф* – ‘запобігає катастрофам, які усвідомлюються людьми поступово – забруднення навколо промислових центрів, радіаційні звалища й под.’; *інженер «зеленого» транспорту* – ‘займатиметься заміною «брудного палива» на альтернативні види, використовуючи сонячну та енергію вітрів’.

Суспільної ваги та соціального престижу в наш час набуває *здоровий спосіб життя* людини, розв’язання проблем забезпечення екологічно чистого, насамперед убезпеченого та комфортного середовища, що й фіксують НОПРД, як-от: *консультант зі здорової старості* – ‘розробляє оптимальні фізичні навантаження, рекомендації щодо способу життя й системи харчування для літніх людей’; *фахівець з переробки одягу* – ‘створює програми для організації ефективного перероблення старого чи непотрібного одягу’.

Сфера *будівництва та архітектури* оновлюється у зв’язку з поширенням концепту «розумний простір». Отже, помітними в мові масмедіа стають НОПРД: *розробник компонентів «розумного» будинку* – ‘створюватиме ідеальний в плані комфорту та безпеки житловий простір, повністю автоматизований, яким можна керувати на відстані’; *проектувальник «розумного» середовища* – ‘створює програмні та технологічні рішення, що дозволяють будинкам, офісам реагувати на запити користувачів’; *будівельник «розумних» доріг* – ‘вибирає та встановлює «розумне» дорожнє покриття з датчиками контролю за станом дороги, а також «розумні» знаки, розмітку й системи відеоспостереження’.

Глобальна тенденція до освоєння новітніх технологій та їх упровадження на практиці, відбита в НОПРД щодо *роботизації* усіх сфер діяльності людини, також позначається на складі

новітніх НОПРД: *розробник домашніх роботів* – ‘конструює роботів, яким можна делегувати вирішення хоча б мінімальної кількості побутових завдань’; *проектувальник медичних роботів* – ‘проектує роботів і кіберпристрої для медицини – діагностичних роботів, роботів-хірургів, кіберпротези’.

Осучаснення *технологій виробництва* також відображає група НОПРД з розширеною сполучуваністю родових понять, а почасти – і з проявами інтегративності в семантиці новотворів: *ГМО-агроном* – ‘впроваджує біотехнологічні досягнення і отримання продуктів із заданими властивостями’; *інженер з 3D-друку продуктів харчування* – ‘проектує 3D-моделі харчових продуктів, підбирає необхідні матеріали, розраховує всі ризики та можливі витрати, а потім виконує сам друк, забезпечуючи повний контроль над його виконанням’; *фахівець з альтернативних і відновлюваних видів енергії* – ‘виконує монтаж, відповідає за гарантійне та сервісне обслуговування фотоелектричних та опалювальних систем, сонячних панелей, вітрогенераторів та інших систем альтернативної енергетики’; *дизайнер переносних енергозасобів* – ‘створює різну портативну продукцію для індивідуального використання, що доповнена пристроєм генерації енергії, наприклад, аксесуарів та предметів щоденного вжитку – взуття, гаманців, верхнього одягу’; *проектувальник нових тканин* – ‘створює інноваційні матеріали з попередньо продуманими характеристиками’; *цифровий лінгвіст* – ‘розробляє лінгвістичні системи семантичного перекладу, оброблення текстової інформації (в тому числі семантичний пошук в інтернеті) і нові інтерфейси спілкування між людиною і комп’ютером на природних мовах’; *інженер безпілотної авіації* – ‘займається програмуванням інтерфейсу та технологічного пакету для керування безпілотними літальними апаратами, відповідає за програмування та роботу систем забезпечення, навігації та безпеки безпілотних літальних апаратів’; *техностиліст* – ‘створює комфортний, практичний одяг для спорту, повсякденного життя, для військової та медичної промисловості, поєднуючи для цього одночасно елементи професій дизайнера, закрійника, швачки, IT-фахівця та інженера-технолога’; *science-художник* – ‘створює артоб’єкти і використовує у своїй творчій практиці наукові знання та дані, розробляє

засади «наукового мистецтва», поєднуючи підхід науковця та художника, маючи компетенції у відповідних дисциплінах і здатність до образного мислення та творчого самовираження».

Увага до *соціальних аспектів буття людини*, за нашими спостереженнями, також позначається на розширенні кола НОПРД, що означає соціальний супровід інших осіб у сферах: навчання, освіти (*коуч-тренер* – ‘допомагає людям просуватися в різних сферах їхнього життя, особливо в кар’єрі’; *куратор колективної творчості* – ‘збирає артгрупи для реалізації конкретного творчого проекту’) та захисту вразливих груп населення: *спеціаліст з адаптації мігрантів* – ‘забезпечує пристосування мігрантів до нових умов життя, застосовуючи знання про психологію міграції, навички для надання мігрантам необхідної підтримки, повинен володіти знаннями з психології, соціології, теорії й практики комунікації’; *спеціаліст з краудсорсингу суспільних проблем* – ‘виявляє та аналізує суспільні проблеми, а також залучає ресурси для їх розв’язання, застосовуючи знання з менеджменту, соціології, права та інформаційних технологій’; *розробник освітньої траєкторії* – ‘розробляє персональну програму реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду’. Групі осіб соціум доручає відстеження певних тенденцій, напрямів діяльності, що потребують розв’язання аналітичних завдань: *мультивалютний перекладач* – ‘організовує систему обміну і взаєморозрахунку традиційних і альтернативних, зокрема електронних, валют’; *відслідковувач тенденцій / trend-watcher* – ‘постійно перебуваючи в центрі інформаційного простору, аналізує ринок новацій та складає маркетингові прогнози’; *оператор крос-логістики* – ‘займається підбором оптимального способу доставки вантажу та контролює переміщенням людей за допомогою різного виду транспорту, перевіряє прохідність транспортних вузлів та перерозподіляє потоки транспортних мереж’.

Сучасний світ характеризують як глобалізований, у ньому інноваційна діяльність, винахідництво поширюються дуже швидко. Інтегративний характер цієї тенденції зумовлює новітні НОПРД і в українських медіях.

Новотвори на позначення рідкісних видів діяльності людини почасти вражають своєю дивовижністю, і це також ознака часу, у якому живе і трансформується соціум. Такі НОПРД номінують тих, хто живе за кордоном, українцям вони стають відомими завдяки інтернету. Від працівників, що займаються незвичною на перший погляд діяльністю, не вимагають спеціальної підготовки чи освіти, окрім набутих умінь та навичок якісно виконувати той чи той вид роботи. Такі номінації народжуються у сферах:

– торгівлі та реклами: *Великодній Кролик* – ‘людина в костюмі кролика займається привертанням уваги покупців під час проведення розпродажу та акцій у різних магазинах та торгових точках переважно перед святом Великодня’;

– спортивного дозвілля: *підбирач м’ячів для гольфу* – ‘забезпечує своєчасний збір м’ячів для гольфу, які під час гри опинилися на прилеглих до поля територіях, таку послугу надають великі гольф-клуби’; *водолаз / пірнальник за м’ячами для гольфу* – ‘виймає з водойм, які розташовані поряд з гольф-полем, м’ячі та інший інвентар для гольфу’;

– охорони природного середовища: *ловець мурах / мурашиний селекціонер* – ‘проводить візуальний відбір і подальше відловлювання найбільших і найкращих особин з мурашника, які надалі будуть продовжувачами роду в розплідниках’; *перевертач / перевертальник пінгвінів* – ‘перевертає пінгвінів, які, реагуючи на сторонні звуки, наприклад шум гвинтокрила, задираючи голову, падають на спину, не можуть підвестися через неповороткий тулуб і ризикують стати здобиччю хижаків’;

– косметології та парфумерії: *фахівець із запахів* – ‘тестує дезодоранти, розпорошуючи їх на пахви та протягом робочого дня спостерігаючи за змінами запахів’;

– бджолярства: *бджолиний опікун* – ‘займається відстежуванням стану та правильністю харчування бджолоїної матки з метою збереження її репродуктивності’;

– харчування, кулінарії: *розбивач яєць / яєчний сепаратор* – ‘відділяє акуратно частини яйця – білок від жовтка, використовуючи спеціальний пристрій, куди кладуться цілі яйця’; *нюхатель / нюхач яєць* – ‘визначає, зазвичай у пекарнях, ступінь свіжості яєць, щоб запобігти попаданню бракованих у готову

продукцію»; *слухач пармезану* – ‘відстежує ступінь дозрівання пармезану, протягом трьох років стукаючи срібним молотком по головках сиру, щоб визначити їхню готовність до споживання’;

– птахівництва: *визначник статі в курчат / менеджер з визначення статі курчат* – ‘визначає стать курчат всього за добу (можна зробити тільки в цей короткий термін) після народження, від чого залежить їхнє подальше харчування та утримання’;

– послуг: *розпрямник зморшок* – ‘надає товарного вигляду взуттю після примірки шляхом розгладження зморшок, що з’являються на ньому внаслідок легкого переступу клієнта’; *розпушувач подушок* – ‘стежить за ідеальною рівністю подушок в елітних меблевих центрах з продажу спальних гарнітурів’; *продавець черги / стояльник у черзі* – ‘стоїть у черзі за іншу людину, для того щоб отримати за це грошову винагороду’; *найманий родич* – ‘виконує роль родича, друга для розширення кола «рідних та близьких» на великих сімейних чи корпоративних святах’; *туалетний гід* – ‘підказує, де розташований найближче громадський туалет або супроводжує клієнта до нього, працює зазвичай у великих містах’;

– судової системи: *судовий художник* – ‘робить замальовки під час закритого судового засідання, де присутність сторонніх осіб, зокрема й фотографів, заборонена’;

– рекламного та модельного бізнесу: *модель окремих частин тіла* – ‘демонструє тільки певні, запитані різними компаніями та фірмами для реклами своєї продукції, частини тіла – руки, ноги, волосся і под.’; *людина, яка дає назву сукням / називач суконь* – ‘вигадує гучні назви для нової колекції одягу високої моди’.

Третя група НОПРД, засвідчених у медіадискурсі, – **назви майбутніх професій**. Зокрема це номінації зі сфери туризму: *космічний гід / гід у сфері космічного туризму* – ‘супроводжує групу туристів у космосі’; *менеджер космотуризму* – ‘розробляє туристичні програми-маршрути для навколокосмічного простору, а пізніше – на місячні та інші космічні об’єкти’. Як бачимо, вони пов’язані з новими тенденціями в освоєнні космічного простору. У сфері освітніх технологій у недалекому

майбутньому запитаним буде *ігромайстер* – ‘розробляє та організовує навчальні ігри з використанням ігрових світів, симуляторів та технічних засобів’; у сфері менеджменту працює *нейроменеджер* – ‘керує командою працівників, враховуючи емоційний інтелект кожного працівника, спираючись на комплексні знання з нейробіології, хімії мозку, психології та управління персоналом’. Запитаною вже зараз є професія на стику медицини та ІТ-технологій – *терапевт з цифрової детоксикації*, якому доведеться допомагати пацієнту долати цифрову залежність, що заважає здатності концентруватися, боротися з іншими, ще до кінця не усвідомленими людством наслідками впливу цифровізації на фізичне самопочуття та психічне здоров’я людини.

Найбільш запитані в напівофіційному спілкуванні НОПРД зазнають словотвірної і стилістичної варіантності, як-от: – *А як назвати працівника, який готує суші – сушиник, сушиняк чи сушиара* (пор. усталені варіанти: *сушист* та *суші-майстер*).

Отже, новітні НОПРД зумовлені екстралінгвальними чинниками – тенденціями глобалізації, інтенсивної цифровізації практично всіх сфер і галузей життя світових суспільств, інтегративним характером професійної діяльності фахівців, і зрештою, суспільним запитом на нові види діяльності та професії, а також інтралінгвальними, насамперед здатністю мови до утворення нових номінацій на позначення назв осіб з урахуванням діяльнісних характеристик самої людини в глобалізованому світі. НОПРД, поширені в масмедійному дискурсі, засвідчують оновлюваний зміст професійної діяльності багатьох фахівців як сьогодні, так і в майбутньому, вказують на необхідність глибоких комплексних знань, умінь і навичок з різних наук і практик насамперед у сфері ІТ-технологій та інтегративних з нею, зокрема екологічній, медичній, військовій тощо. Вивчення новітніх НОПРД вважаємо перспективним напрямом досліджень для систематизування цієї поповнюваної групи лексики, уніфікації новітніх НОПРД, їх кодифікації в нормативних реєстрах професій, лексикографічній базі сучасної української літературної мови.

Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Професія>

Кондрацька О.В. Запозичення назв осіб за професією та їх асиміляція в сучасній польській мові. *Мова*. 2012. № 18. С. 120–123.

Нестелєєв М. «Шибеник» (brat) і «маніфестувати» – головні слова 2024 року. *Український тиждень*. 22.11.2024.

Підкамінна Л.В. Неологізми в назвах професій у сучасній українській мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 24. Т. 2. С. 7–11.

Словник української мови: в 11 т. За ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

Соснін О. Цифровізація як нова реальність України. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-etap-stanovlennya-tsyfrovo-go-suspilstva-znan/> (опубліковано: 18.01.2020).

Томіленко Л.М. Назви осіб за родом діяльності в українській перекладній лексикографії 1918–1933 рр. *Чарнобылем не зарасце: традиції матеріальної і духовної культури Усходняга Палєсся: збірник наукових артыкулаў: у 2 ч.* 2016. Ч. 1. С. 164–171.

Туровська Л.В. Термінологізація назв осіб в українській мові. *Українська мова*. 2009. № 2. С. 86–94.

Джерела фактичного матеріалу

10 найкращих вакансій у сфері штучного інтелекту. URL: <https://mpost.io/uk/10-best-artificial-intelligence-jobs/>

100 професій майбутнього. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/3052-51-naiperspektivnisha-profesiia-maibutnoho>

51 найперспективніша професія майбутнього. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/3052-51-naiperspek...>

Новітні військові професії. URL: <https://osvita.in.net/articles/134>

Погляду 2030 рік: чотири професії, яких ще не існує. URL: <https://budni.robita.ua/news/pohlyad-u-2030-rik-chotyry-profesiyi-yakyh-sche-ne-istnyue>

Професії майбутнього: що вивчати зараз, щоб досягти успіху в майбутньому? URL: <https://buki.com.ua/Новини освіти/Вища освіта>

ТОП-14 кумедних професій. URL: <https://rezume.top/uk/proforientacija/rejting/smeshnye-professii.html>

Топ-15 професій майбутнього, до яких вже зараз можна готувати дитину. URL: <https://unicorn.itstep.org/blog/top-15-professions-of-t...>

Топ-25 професій майбутнього. URL: <https://zhy.dcz.gov.ua/top-25-profesiy-maybutnogo>

ТОП-30 незвичайних професій світу. URL: <https://www.depo.ua/ukr/svit/top-25-nezvichaynih-profesiy-svitu-09022016220000>

Топ-30 професій, які будуть потрібні в Україні через 10 років. URL: <https://radiotrek.rv.ua/articles/top30>

REFERENCES

Bilodid, I.K. (Ed.). (1970–1980). Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).

Kondratska, O.V. (2012). Borrowing the names of persons by profession and their assimilation in the modern Polish language. *Language*, 18, 120–123 (in Ukr.).

Nestelieiev, M. (November 22, 2024). “Brat” and “manifest” – the main words of 2024. *Ukrainian Week* (in Ukr.).

Pidkaminna, L.V. (2022). Neologisms in the names of professions in the modern Ukrainian language. *Transcarpathian philological studies*, 24(2), 7–11 (in Ukr.).

Sosnin, O. (January 18, 2020). Digitalization as a new reality of Ukraine. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-etap-stanovlennya-tsyfrovogo-suspilstva-znan/>

Tomilenko, L.M. (2016). Names of Persons by Occupation in the Ukrainian Translated Lexicon of 1918–1933. *Traditions of Material and Spiritual Culture of the Eastern Palessia: A Collection of Scientific Articles: in 2 parts, 1*, 164–171 (in Ukr.).

Turovska, L.V. (2009). Terminologization of the names of persons in the Ukrainian language. *Ukrainian language*, 2, 86–94 (in Ukr.).

Wikipedia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Професія>

Sources of factual material

100 professions of the future. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/3052-51-naiperspektyvnisha-profesiia-maibutnoho>

51 most promising professions of the future. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/3052-51-naiperspek...>

Looking to 2030: four professions that don't exist yet. URL: <https://budni.robota.ua/news/pohlyad-u-2030-rik-chotyry-profesiyi-yakyh-schene-isnyue>

Professions of the future: what to study now to succeed in the future? URL: [https://buki.com.ua/Education news/Higher education](https://buki.com.ua/Education%20news/Higher%20education).

The latest military professions. URL: <https://osvita.in.net/articles/134>

Top 10 jobs in artificial intelligence. URL: <https://mpost.io/uk/10-best-artificial-intelligence-jobs/>

Top 15 professions of the future for which you can prepare your child right now. URL: <https://unicorn.itstep.org/blog/top-15-professions-of-t...>

Top 25 professions of the future. URL: <https://zhy.dcz.gov.ua/top-25-profesiy-maybutnogo>

Top 30 professions that will be needed in Ukraine in 10 years. URL: <https://radiotrek.rv.ua/articles/top30>

Top 30 unusual professions in the world. URL: <https://www.depo.ua/ukr/svit/top-25-nezvichaynih-profesiy-svitu-09022016220000>

TOP-14 funny professions. URL: <https://rezume.top/uk/proforientacija/rejting/smeshnye-professii.html>

Статтю отримано 05.12.2024

Svitlana Tereshchenko

THE LATEST NAMES OF PROFESSIONS IN THE MEDIA SPACE

The article analyzes the modern fixations of the latest NOPRD, which are not listed in official sources – registers, classifiers, dictionaries. Such names are differentiated primarily according to the branch or field of operation, taking into account the socio-cultural reasons for the appearance of these units. Among the certified neolexem-NOPRD, three groups are distinguished: 1. NOPRD, which renewed connectivity, specifying the innovativeness of the spheres of socio-economic and socio-cultural life of modern man, as well as methods and techniques of work; 2. Innovations to designate rare types of human activity; 3. Innovative names of future professions, positions, areas of activity. A feature of neolexes is the expansion of conjugacy, i.e. call basic words – generic concepts – in the NOPRD system, such as specialist, specialist, engineer, architect, designer, builder, consultant, etc. We are also observing the phenomenon of integration of knowledge, thought processes, characteristic of each professional activity, which affects the formation of innovative non-profit organizations. Such new names are due to extra lingual factors, namely the trends of globalization, intensive digitization of almost all spheres and branches of life in many countries of the world, the renewing nature of the professional activity of specialists and, accordingly, the social demand for new professions, as well as linguistic ones, in particular, the ability of language to form new nominations for the designation of names of persons, taking into account the activity. The NOPRDs, spread in the mass media discourse, indicate the need for deep comprehensive knowledge, abilities and skills in various sciences and practices, primarily in the field of IT technologies and those integrated with it, in particular environmental, medical, military, etc. The NOPRDs, spread in the mass media discourse, indicate the need for deep comprehensive knowledge, abilities and skills in various sciences and practices, primarily in the field of IT technologies and those integrated with it, in particular environmental, medical, military, etc.

Key words: names of persons by profession and field of activity (NOPRD), lexical-semantic group, official-business discourse, mass media language.